

uitlegkunde) en zedekunde (1815: christelijke zedenkunde). Eén nieuw vak, de encyclopedie, had intussen al gewoonterecht gekregen. De 'geschiedenis der leerstellingen van de Christelijke godsdienst' was ook nieuw, maar haar inhoud werd voordien vaak in het kader van de dogmatiek behandeld. Twee vakken, de 'geschiedenis van de Israëlitische godsdienst' en de 'Israëlitische en oud-Christelijke letterkunde', werden uit de letterenfaculteit overgenomen, die in 1876 was gelijkgesteld aan de overige faculteiten en daarom niet meer diende als propaedeuse voor de 'hogere' faculteiten.⁶⁴ Tenslotte voerde de wetgever twee nieuwe disciplines in: 'geschiedenis der leer aangaande God'⁶⁵ en 'geschiedenis der godsdiensten in het algemeen'. De enige discipline, die geheel en al verdween, was de homiletiek en pastorale wetenschap. Ook de dogmatiek verdween grotendeels; alleen haar dogmenhistorische deel ('geschiedenis der leerstellingen van de Christelijke godsdienst') bleef behouden. Modernen als Scholten en Rauwenhoff meenden dat de wetgever de dogmatiek had vervangen door godsdienstwijsbegeerte, maar historisch gesproken is dit niet juist, want deze discipline ontwikkelde zich veeleer uit de al bestaande *theologia naturalis*. Ook de bewering, als zou de wetgever in 1876 de theologische faculteit hebben omgezet in een faculteit voor godsdienstwetenschap, lijkt mij onjuist. Weliswaar blijkt uit de gewijzigde namen en uit de veranderde samenstelling van het curriculum, dat de wetgever de theologie een meer literair-historisch en wijsgerig karakter wilde geven, maar haar bedoeling was allerminst de weg vrij te maken voor een moderne theologie naar Leidse snit. Veeleer wilde zij de 'openbare' faculteit een algemeen-religieus, neutraal karakter verlenen, waar ieders godsdienstige begrippen zouden worden geëerbiedigd, zodat zij als basis voor de ambtsopleiding van alle gezindten acceptabel zou zijn.

De problemen ontstonden bij de tweede doelstelling: 'de vorming en voorbereiding tot het bekleeden van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereischt wordt'. De meeste modernen meenden dat de tien vakken van de faculteit voor de opleiding van de hervormde predikanten eigenlijk voldoende waren. De wetgever volgde daarentegen de orthodoxen, die een aanvullende hervormd-kerkelijke opleiding nodig achtten. Omdat de overheid zelf zulk een opleiding niet kon inrichten, omdat dit in tegenspraak zou zijn met de vrijheid van de hervormde kerk en de rechtsgelijkheid van de kerken, sprak zij in art. 104 uit, dat 'indien, na het in werking treden dezer wet van wege het Hervormd kerkgenootschap tot het opleiden van leeraren voor dat kerkgenootschap een of meer leerstoelen of scholen van hooger onderwijs worden gevestigd,

64. Een restant daarvan bleef voor de theologische student bestaan. Hij mocht eerst dan zijn kandidaats afleggen, wanneer hij een propaedeutisch examen in het Hebreeuws en in de Israelitische oudheden had afgelegd. Bij dit examen was de betreffende hoogleraar uit de faculteit der letteren betrokken. Groen, *Het wetenschappelijk onderwijs*, 188.

65. Dit wat onduidelijke vak was dankzij J.I. Doedes in het vakkenpakket gekomen, die zo het spreken over God binnen de faculteit wilde redden.